

รายละเอียดของรายวิชา (มคอ. ๓)
รายวิชา ๐๐๐ ๒๕๓ ธรรมะภาคปฏิบัติ ๓

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา ๐๐๐ ๒๕๓ ธรรมะภาคปฏิบัติ ๓ (Buddhist Meditation III)
๒. จำนวนหน่วยกิต ๒ หน่วยกิต (๑-๒-๔)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา พุทธศาสตรบัณฑิต วิชาแกนพระพุทธศาสนา
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประจำวิชา
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน ภาคการศึกษาที่ ๑ / ชั้นปีที่ ๒
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี) ธรรมะภาคปฏิบัติ ๒ (รหัส ๐๐๐ ๑๕๒)
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี) ไม่มี
๘. สถานที่เรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๓

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีปฏิบัติกรรมฐานตามแนว เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร วิธีการปรับอินทรีย์ ๕ หลักธรรมที่ควรรู้ได้แก่ วิปัสสนา ๓ อภิญญา ๖ วิสุทธิ ๗ วิชา ๘ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์

วัตถุประสงค์

ก. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้รู้หลักการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร
๒. เพื่อให้ได้มีโอกาสฝึกการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน
๓. เพื่อนำผลของการปฏิบัติไปใช้ในการดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข. วัตถุประสงค์เชิงคุณธรรม

๑. มีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น สามารถควบคุมตนเองได้ในทุกสถานการณ์
๒. มีสภาพจิตใจที่เบิกบาน แจ่มใส
๓. รู้จักบริหารจัดการกับตัวเองได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักคิด รู้จักควบคุมตัวเอง ก้าวทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก

๒. วัตถุประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

๑. กำลังดำเนินการทำสื่อการเรียนการสอนโดย e-learning
๒. ปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักฐานเชิงประจักษ์

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา ศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานในมหาสติปัฏฐานสูตร วิธีการปรับอินทรีย์ ๕ หลักธรรมที่ควรรู้ได้แก่ วิปัสสนา ๓ อภิญญา ๖ วิสุทธิ ๗ วิชชา ๘ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์			
๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา			
บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษด้วยตนเอง
บรรยาย ๓๐ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความต้องการของนิสิตเฉพาะราย	มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	การศึกษด้วยตนเอง ๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์
๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล - อาจารย์ประจำรายวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์คณะพุทธศาสตร์ - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือ รายกลุ่มตามความต้องการ ๑ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ)			

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างปกติสุข และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยผู้เรียนต้องพยายามสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้นิสิตสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกับการศึกษาวิชาธรรมะภาคปฏิบัติ โดยมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณสมบัติหลักสูตร ดังนี้ (๑) ตระหนักในคุณค่าของคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต (๒) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีมและสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญของปัญหา (๓) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (๔) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรและสังคม
๑.๒ วิธีการสอน - บรรยาย ประเด็นธรรมะที่เกี่ยวข้องในการศึกษา วิชาธรรมะภาคปฏิบัติ พร้อมการฝึกปฏิบัติ

<p>ศึกษาวิธีการเงินจกรม การนั่งสมาธิ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดให้นิสิตศึกษา ค้นคว้า ทำรายงาน
<p>๑.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - พฤติกรรมการเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามขอบเขตที่ให้ และตรงเวลา - มีการอ้างอิงเอกสารที่ได้นำมาทำรายงาน อย่างถูกต้องและเหมาะสม - ประเมินผลการนำเสนอรายงานที่มอบหมาย - ประเมินผลการสอบ และการฝึกปฏิบัติกรมฐาน
<p>๒ . ความรู้</p>
<p>๒.๑ ความรู้ที่ต้องได้รับ</p> <p>มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติกรมฐาน (สมถกรมฐาน , วิปัสสนากรมฐาน เป็นต้น) สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้</p>
<p>๒.๒ วิธีการสอน</p> <p>บรรยาย อภิปราย การฝึกปฏิบัติ การนำเสนอรายงาน การวิเคราะห์กรณีศึกษา และมอบหมายให้ค้นคว้าหาบทความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้ปัญหา และโครงงาน Problem base learning and Student Center เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง</p>
<p>๒.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทดสอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎี - นำเสนอสรุปการอ่านจากการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์กรณีศึกษา
<p>๓ ทักษะทางปัญญา</p>
<p>๓.๑ ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา</p> <p>พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณการคิดอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์</p>
<p>๓.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มอบหมายให้นิสิตค้นคว้าข้อมูลแล้วนำเสนอผลการศึกษา - อภิปรายกลุ่ม - วิเคราะห์กรณีศึกษา - การสะท้อนแนวคิดจากการประพฤติ
<p>๓.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - สอบกลางภาคและปลายภาค โดยเน้นข้อสอบที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์ หรือวิเคราะห์แนวคิดหลักกรรมที่เกี่ยวกับสันติภาพ - การนำเสนอการวิเคราะห์กรณีศึกษา

<p>๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ</p>
<p>๔.๑ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนด้วยกัน - พัฒนาความเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานเป็นทีม - พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนดเวลา
<p>๔.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษา - มอบหมายงานรายกลุ่ม และรายบุคคล - การนำเสนอรายงาน
<p>๔.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเมินตนเอง และเพื่อน ด้วยแบบฟอร์มที่กำหนด - รายงานที่นำเสนอ / พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม - รายงานการศึกษาด้วยตนเอง (รายงานสรุปรวมยอดความรู้)
<p>๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>๕.๑ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การเขียน โดยการทำรายงาน และนำเสนอในชั้นเรียน - พัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา - พัฒนาทักษะในการสืบค้น ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อทำรายงาน - ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร เช่น การส่งงานทางอีเมล - ทักษะในการนำเสนอรายงานโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม <p>๕.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - อภิปราย - มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จาก website สื่อการสอน e-learning และทำรายงาน โดยเน้นการนำมาจากแหล่งอ้างอิง ที่มาของข้อมูลที่นำเสนอ - นำเสนอโดยใช้รูปแบบและเทคโนโลยีที่เหมาะสม <p>๕.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำรายงาน และนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยี - การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย - รายงาน

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

ลำดับ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	บทที่ ๑ หลักการและวิธีปฏิบัติกรรมฐาน ตามแนวเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานใน มหาสติปัฏฐานสูตร เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม	
๒	บทที่ ๑ มหาสติปัฏฐานสูตร หลักการและวิธีปฏิบัติเวทนานุปัสสนาสติ ปัฏฐาน - สุขเวทนา - ทุกขเวทนา - อุกเขทาเวทนา		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม	
๓	บทที่ ๑ มหาสติปัฏฐานสูตร (ต่อ) - สุขเวทนา - ทุกขเวทนา - อุกเขทาเวทนา		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๔	บทที่ ๒ วิธีการปรับอินทรีย์ ๕ ๑ สัทธา ๒ วิริยะ ๓ สติ ๔ สมာธิ ๕ ปัญญา		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๕	บทที่ ๒ วิธีการปรับอินทรีย์ ๕ (ต่อ) ๑ สัทธา ๒ วิริยะ	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน	

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	๓ สติ ๔ สมาธิ ๕ ปัญญา		โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๖	บทที่ ๓ พระสูตรที่เกี่ยวข้องกับการ ปฏิบัติธรรม <u>วิปัสสนา ๓</u> ๑ สัญญาวิปัสสนา ๒ จิตตวิปัสสนา ๓ ทิฏฐิวิปัสสนา		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๗	บทที่ ๓ วิปัสสนา ๓ (ต่อ) ๑ สัญญาวิปัสสนา ๒ จิตตวิปัสสนา ๓ ทิฏฐิวิปัสสนา		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๘	สอบกลางภาค	๓		
๙	บทที่ ๔ อภิญญา ๖ ๑ อธิธัมมิกะ ๒ ทิพพโอสถ ๓ เจโตปริยญาณ ๔ ปุพเพนิวาสานุสสติ ๕ ทิพพจักขุ ๖ อาสวักขยญาณ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๑๐	บทที่ ๔ อภิญญา ๖ (ต่อ) ๑ อธิธัมมิกะ ๒ ทิพพโอสถ ๓ เจโตปริยญาณ ๔ ปุพเพนิวาสานุสสติ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด	

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	๕ ทิพพจักขุ ๖ อาสวักขยญาณ		๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๑๑	บทที่ ๓ วิสุทธิ ๗ ๑ สीलวิสุทธิ ๒ จิตตวิสุทธิ ๓ ทิฏฐิวิสุทธิ ๔ กังขาวิตรณวิสุทธิ ๕ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ๖ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ๗ ญาณทัสสนวิสุทธิ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๑๒	บทที่ ๓ วิสุทธิ ๗ ๑ สीलวิสุทธิ ๒ จิตตวิสุทธิ ๓ ทิฏฐิวิสุทธิ ๔ กังขาวิตรณวิสุทธิ ๕ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ๖ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ๗ ญาณทัสสนวิสุทธิ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๑๓	บทที่ ๓ วิสุทธิ ๗ ๑ สीलวิสุทธิ ๒ จิตตวิสุทธิ ๓ ทิฏฐิวิสุทธิ ๔ กังขาวิตรณวิสุทธิ ๕ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ๖ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ๗ ญาณทัสสนวิสุทธิ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๓ ระยะ นั่งกำหนด ๓ ระยะ ส่งและ สอบอารมณ์	
๑๔	บทที่ ๔ วิชชา ๘ ๑ วิปัสสนาญาณ	๓	บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ	

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	๒ มโนมยิทธิ ๓ อธิธิวิธี ๔ ทิพพโสต ๕ เจโตปริยญาณ ๖ ปุพเพนิวาสานุสสติ ๗ ทิพพจักขุ ๘ อาสวักขยญาณ		วิชาสันนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ หนึ่ง กำหนด ๒ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	
๑๕	บทที่ ๔ วิชา ๘ ๑ วิชาสันนาญาณ ๒ มโนมยิทธิ ๓ อธิธิวิธี ๔ ทิพพโสต ๕ เจโตปริยญาณ ๖ ปุพเพนิวาสานุสสติ ๗ ทิพพจักขุ ๘ อาสวักขยญาณ		บรรยาย อภิปราย ศึกษา ฝึกปฏิบัติ วิชาสันนากรรมฐาน โดยการเดินจงกรม ๒ ระยะ หนึ่ง กำหนด ๒ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์	
๑๖	สอบปลายภาค	๓		

๒. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการ เรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
๑	๑.๑,๑.๖, ๑.๗, ๒.๑, ๒.๔-๒.๖, ๓.๒	ทดสอบย่อยครั้งที่ ๑ สอบกลางภาค ทดสอบย่อยครั้งที่ ๒ สอบปลายภาค	๔ ๘ ๑๒ ๑๖	๑๐% ๒๕% ๑๐% ๒๕%
๒	๑.๑,๑.๖, ๑.๗, ๒.๑, ๒.๔-๒.๖, ๓.๒ ๔.๑-	วิเคราะห์กรณีศึกษา ค้นคว้า การนำเสนอ รายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน การอ่านและสรุปบทความ	ตลอดภาค การศึกษา	๒๐%

ที่	ผลการ เรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัดส่วนที่ ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
	๔.๖,๓-๕.๔	การส่งงานตามที่มอบหมาย		
๓	๑.๑- ๑.๗, ๓.๑	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็นใน ชั้นเรียน	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๐, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

_____ . พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

_____ . ประมวลการสอนวิชาประวัติพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๔.

ภัททันตะ อาสภเถระ, พระ. วิปัสสนาที่ปณีฎีกา. กรุงเทพฯ : ไพศาลวิทยา, ๒๕๑๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชคก ญาณสิทธิ์), พระ. หลักปฏิบัติ สมณะ-วิปัสสนากรรมฐาน, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

ธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชคก ญาณสิทธิ์), พระ. อุดมวิชา. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร., ๒๕๓๑.

_____ . วิปัสสนากรรมฐานภาคสอง. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

ชนิด อยู่โพธิ์. สถิติปฏิฐานสำหรับทุกคน, กรุงเทพฯ : ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๑๘.

ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ, กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

ราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระ. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์ , ๒๕๒๕.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระ. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

เทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), พระ. **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก , ๒๕๓๒.
 ราชวิสุทธิโสภณ(วิลาส ญาณวโร) ป.ธ.๙.พระ. **วิมุตติรัตนมาลี**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๓๙.
 ศรีวิสุทธิกวี, พระ. **การบริหารจิต**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
 สมภาร สมภาโร, พระ. **ธรรมะภาคปฏิบัติ** , กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก, ๒๕๔๗.
 อินทวังสะเถระ, พระ. **ปุจฉาวิสัชนา มหาสติปัฏฐานสูตร**, กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด,
 ๒๕๔๕.
 พุทธศาสนิกขุ. **อานาปานสติภาวนา**. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๕.
 Mahsi Sayadaw, **Satipatthana Vipassana Meditation**, Rangon, DEPT OF Religions Affair, ๑๙๗๙.
 Nyaponika, **The Heart of Buddhist Meditation**, Kandy, B.P.S.๑๙๘๗.
 U.Pandita, **In This Veny Life**, Kandy, B.P.S., ๑๙๘๒

๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

เอกสารประกอบการสอน วิชาธรรมะภาคปฏิบัติ ผศ.พระสมภาร สมภาโร(ทวีรัตน์)รวบรวมและเรียบเรียง

๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

ไม่มี

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนักศึกษา ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนักศึกษาได้ดังนี้

- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน
- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา
- ข้อเสนอแนะผ่านเว็บบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนักศึกษา

๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้

- การสังเกตการณ์สอนของผู้ร่วมทีมการสอน
- ผลการสอบ
- การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้

๓. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้

- สัมมนาการจัดการเรียนการสอน
- การวิจัยในและนอกชั้นเรียน

๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จาก การสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษาโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร
- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ ปีหรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ๆ